

Ahmet Nureddin (Nuri) Efendi (1887- ?)

[Sivas Kongresi](#)'nin Bursa delegesi ve İlk Büyük Millet Meclisinde Batum milletvekillerinden birisi olan Ahmet Nureddin Efendi, 1887 yılında Çürüksu'da (bugün Gürcistan Kobuleti) dünyaya gelmiştir. Hahutzâde Mahmut Efendi'nin oğlu olup, "Hahutzâde Mahmut Ahmet Nurettin", "Hahutzâde Ahmet Nurettin Efendi" ve "Hahutaşvili Ahmet (Nuri) Nurettin Efendi" isimleriyle de bilinmektedir. Kaynaklarda hakkında pek bilgi bulunmayan Ahmet Nureddin Efendi, Darü'l-Hilafeti'l-Aliyye Medresesi muallimlerindedir.

Milli Mücadele'de milli örgütlenmelerin tek elden yönetimi yönünde karar alındığı önemli bir merhale olan ve 4-11 Eylül 1919 tarihinde Mustafa Kemal Paşa başkanlığında toplanan [Sivas Kongresi](#)'ne, Bursa delegesi olarak katıldığı tespit edilmiştir. Kongrede alınan kararlar ve sonuçları, İstanbul Hükümetinin [Heyet-i Temsiliye](#) ile Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyetini tanınması ve Meclis-i Mebusan'ın yeniden toplanması için seçimler yapılmasına giden süreci başlatmıştır. Meclis-i Mebusan'ın 12 Ocak 1920'de İstanbul'da toplanmasının ardından 28 Ocak günü gizli oturumda kabul edilen Misak-ı Milli'nin 17 Şubat'ta ilanı ile son Osmanlı Mebusan Meclisi çalışamaz hale gelmiş ve İtilaf Devletleri de 16 Mart'ta İstanbul'u resmen işgal etmişlerdir.

Bu gelişmenin ardından 19 Mart 1920 tarihinde meclis seçimlerinin yapılmasına dair [Heyet-i Temsiliye](#) Reisi Mustafa Kemal Paşa, bir genelge yayımlanmıştır. Ardından da Ali Rıza Efendi'ye faaliyette bulunması için İngiliz işgali altındaki Batum'a geçmesi yönünde talimat vermiştir. TBMM'nin açılmasının hemen akabinde de Ahmet Nureddin Efendi ile birlikte Ali Rıza Efendi, Akif Suner, Ahmet Fevzi Erdem ve Edip Dinç olmak üzere topla beş kişi, Birinci Büyük Millet Meclisine milletvekili seçilerek Ankara'ya gönderilmişlerdir. Bu esnada Meclisteki bir gizli celsede TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa; Batum, Kars, Ardahan'ı ülkenin bir parçası saydıklarını, yöredeki Müslüman ahalinin de bu görüşte olduğunu ve Meclise katılmak amacıyla yöreyi temsilen mebusların yola çıktığını belirtmiştir. O vakitler henüz 33 yaşında olan Ahmet Nureddin Efendi, Meclisin en genç vekillerinden birisidir.

Öte yandan Ahmet Nureddin Efendi'nin mebus seçildiği Batum'da 1917'nin Ekim'inden itibaren hızlı gelişmeler yaşanmaktaydı. Brest-Litovsk Antlaşması imzalandığı sıralarda Güney Kafkasya'da Maveray-ı Kafkasya Hükümeti adıyla bir devlet kurulmuş ve Trabzon'da bu devletin temsilcileriyle yapılan konferansta; Batum, Kars ve Ardahan'ın yapılacak bir plebisit sonucu Osmanlı Devleti'ne katılması kabul edilmişti. 14 Temmuz 1918'deki oylama, Elviye-i Selâse'nin Türkiye'ye ilhakı ile sonuçlanmış ve Osmanlı Devleti burada idari teşkilatını kurmuştu. Fakat Mondros Mütarekesi ile Batum'da tahliyeler başlamış ve İngilizler 7 Aralık'ta fiili olarak Batum'u işgale başlamışlardı. 24 Aralık 1918'de resmîyet kazanan işgal sürecinde yaşananlar sonucunda Batum, 1919'un Ocak sonu itibarıyla Osmanlı askerleri tarafından terk edilmek durumunda kalmıştı. İngilizler, Batum'u Haziran 1920'de Gürcülere teslim ederek, Temmuz 1920 başlarında tamamen boşaltmıştı. Gürcüler 7 Temmuz'da Batum'u ele geçirirlerken Ankara Hükümeti ise önceliğini Ermenistan sorununa verdiği için Gürcü Hükümetine 25 Temmuzda sadece bir protesto göndermekle yetinmişti. Ermeni meselesinin çözümü Kazım Karabekir Paşa komutasındaki Türk Ordusu harekete geçmiş ve elde ettiği başarının ardından 2/3 Aralık 1920'de Gümrü Antlaşması imzalanmıştı. Bu başarının ardından, Gürcistan meselesi yüzünden Sovyetlerle sıcak temas durumuna gelinmiştir. Ankara, Gürcü Menşevik Hükümetine nota vermiş ve Türk ordusu Ardahan ve Artvin'in ardından 11 Mart 1921'de Batum'a girmişti. Sovyet saldırısı karşısında da Gürcü Hükümeti, 25 Şubat'ta Tiflis'i boşaltmış ve 14 Mart'ta Sovyetlerle mütareke imzalamıştı. 17 Mart'ta da aynı devletle akdettiği bir sözleşme ile Batum'un Sovyetler tarafından işgalini kabul eden Gürcü Hükümetinin ülkeyi terk etmesinin ardından 19 Mart'ta Gürcistan'da Sovyet Cumhuriyeti ilân edilmiştir. Türk kuvvetlerinin bu gelişmeler olurken

Batum'da olması, Bolşeviklerle sorun yaşanması ihtimalini ortaya çıkartmıştı. Bu durumun aşılması için görüşmeler yapılmış ve nihayetinde 16 Mart 1921'de [Moskova Antlaşması](#) imzalanmıştı. Batum, bu antlaşmayla Türkiye'nin limanından ticari, ekonomik olarak yararlanma, buradaki halkın kültürel ve dinsel haklarının sağlanması ve halkın isteklerine uygun bir tarım rejimi kurmasına olanak sağlayacak geniş bir yönetsel özerkliğe sahip olması koşulları ile Gürcistan'a terk edilmiştir.

[Moskova Antlaşması](#)'nın 21 Temmuz 1921'de TBMM'de onaylanması sırasında Batum mebusları, duydukları üzüntüyü ortak önerge vererek dile getirmişlerdir. Bu önerge sonrasında söz alan Hariciye Vekili Yusuf Kemal Bey; Batum mebuslarının dile getirdikleri teessürü kendisinin de duyduğunu fakat Türkiye'nin ve Türklüğün menfaatleri açısından bu antlaşmanın imzalanması gerektiğini, buna rağmen Batum mebuslarının isterlerse protesto haklarını kullanabileceklerini söylemiştir. Batum milletvekillerinin tüm itirazlarına rağmen Meclis, Moskova Antlaşması kabul edilmiştir. Bu oylamada Batum milletvekillerinden Mehmet Edip Bey red oyu verirken; Ali Rıza, Ahmed Fevzi, Ahmed Nureddin Efendi, Ahmed Akif Beyler ise oylamaya katılmamıştır. Hatta Ahmet Nureddin Efendi'nin bu hususta bir tepkisine de tutanaklarda rastlanmamaktadır.

Ahmed Nureddin Efendi, milletvekilliği görevinin yanı sıra Şer'iyye ve Evkâf, PTT ve Tasarı Komisyonlarında görev almıştır. Hatta yedek subayların terhis ve terfileri hakkında çeşitli tedbirlerin alınması hususunda Heyet-i Vekile Riyaseti ([İcra Vekilleri Heyeti](#))'ne bir önerge vermiştir. Meclis çalışmalarında çok faal biri olarak görülmeven Ahmet Nureddin Efendi'nin biyografisine dair herhangi bir kaydının olmayışı onun hakkında yazılabilecek bilgileri de kısıtlı tutmuştur.

Yaşamı, faaliyetleri gibi ölümüne dair de net bir bilgi bulunmamaktadır.

Gül Mükerrerem ÖZTÜRK

KAYNAKÇA

Resmî Kaynaklar

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 7, Ankara 1945.

TBMM Albümü 1920-1973, s. 7, Ankara 1973.

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 14 ve 64, Ankara 2010.

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 62, Ankara [1922]

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 8, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Zabıt Cerideleri, 2.Cilt, 12. Birleşim, 2.12.1922, s.157.

TBMM Zabıt Ceridesi (1958), c. XI, TBMM Matbaası, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi (1981), 3. Baskı, c. II, TBMM Basımevi, Ankara.

Türk Parlamento Tarihi, Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923 Cilt: III. I. Dönem Milletvekillerinin

Özgeçmişleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yay. Ankara 1994.

Araştırma Eserleri

ARSLAN, Zehra, “Moskova Antlaşması Sonrası Batum’da Rus ve Gürcülerin Yaptıkları Düzenlemeler (1921-1925)” **Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi**, 8(8), 2010, s. 133-152.

ARSLAN, Zehra, “Batum Göçmenleri (1914-1930)”, **Bilig**, S. 71, Güz 2014, s.43-64.

ARSLAN, **Zehra, Brest Litovsk Müzakerelerinin Türk Kamuoyuna Yansımaları (Askerî, Siyasî ve Sosyal Gelişmeler)**, (s.283-308), Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, Trabzon 2017.

ARSLAN, Zehra, **Brest-Litovsk Müzakereleri ve Barış Antlaşması (15 Aralık 1917-3 Mart 1918)**, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-I 19. Yüzyılın Yarisından 20. Yüzyılın Başlarına Kadar Osmanlı Devleti ve Yeni Türkiye’nin Doğuşu (Modernleşen Türkiye) c.I, (ss. 537-587), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları 2023.

AŞKIN, Vehbi Cem, **Sivas Kongresi**, 2. Baskı, İnkılap ve Aka, İstanbul 1963.

AYICI, Mehmet Arif, **Anadolu İnkılabı-Milli Mücadele Anıları Ayıcı Arif’in Anıları**, Yeni İstanbul Yayınları, İstanbul 1969.

ÇOKER, Fahri, **Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem (1919-1923) Cilt: III/3**, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1995.

DENİZLİ, Hikmet, **Sivas Kongresi Delegeleri ve Heyet-i Temsiliye Üyeleri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996.

GOLOĞLU, Mahmut, **Sivas Kongresi**, Başnur Matbaası, Ankara 1969.

KALAYCI, Ünal, **Gürcistan’da Türkçeye Karşı Uygulanan Dil Politikaları ve Seçmeli Yabancı Dil olarak Türkçe**, ÇÜTAD Çukurova Üniversitesi, Türkoloji Araştırmaları Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, s.488-503.

KASAP, Murat, **Osmanlı Gürcüleri**, I. Baskı, Gürcistan Dostluğu Derneği Yayınları, İstanbul 2010.

ÖZDEMİR, Halit, **Artvin Tarihi**, Egem Matbaacılık, Ankara 2001.

SARI, Mustafa, **Türkiye-Kafkasya İlişkilerinde Batum (1917-1921)**, Yayınlanmış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2010.

SARIKOYUNCU, Ali, **Millî Mücadelede Din Adamları**, C. II., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları Yayınları, Ankara 2012.

ŞENTÜRK, Miraç, **Milli Mücadele Döneminde Elviye-i Selase ve Milletvekilleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2010.

ZEKİ, Onur, **Birinci TBMM’de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920- 1923)**, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018.

ZEYREK, Yunus, “Elviye-i Selâse’nin Son Yılları: IV ”, **Bizim Ahıska**, Sayı: 12, 2010.

ქასაბი, მურად, ოსმალეთის ქართველები, თურქეთის დიდი ეროვნული კრების დეპუტატი, ბათუმელები დეპუტატები, აჰმედ ნური (ნურეთინ) ეფენდი (ხახუტაშვილი), (გვ.181), საქართველოსთან მეგობრობის ასოციაცია, სტამბოლი, 2012.

Diğer

Metinde kullanılan Fotoğraf için bkz. “Ahmet Nuri Efendi- Biyografya” https://www5.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1-4.pdf (Erişim: 02. 11. 2023)

Metinde kullanılan Fotoğraf için bkz. “Ahmet Nuri Efendi- Biyografya”

<https://vekillerimiz.com/vekil/ahmet-nureddin-nuri-efendi-47/> (Erişim: 02.01.2024)

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ahmet-nureddin-nuri-efendi-1887/?pdf=7018> adresinden erişilmiştir